Recenzia cărţii

Paul, Follower of Jesus or Founder of Christianity?

de David Wenham

Eerdmans, Grand Rapids, Mi, 1995

Curs: **Teologia Noului testament**

Profesori: **Robert Yarbrough** **Student:** **Muntean Sorin,**

Radu Gheorghiţă **An III, Teologie Pastorală**

Care este relaţia dintre cei doi oameni care domină cel mai mult paginile Noului Testament? Aceasta este problema la care David Wenham încearcă să dea un răspuns în cartea sa *Paul, Follower of Jesus or Founder or Christianity?* În mod normal, Pavel era considerat ca fiind un urmaş credincios al lui Isus, dar în anii recenţi s-a sugerat că el ar fi un inovator, Karen Armstrong considerându-l "Primul Creştin", în timp ce Hyam Maccoby este de părere că Pavel ar fi fondatorul creştinismului, prin inventarea mitului despre Isus. Care este aşadar adevărul? Pavel este un urmaş credincios al lui Isus sau fondatorul unei noi religii? Sau răspunsul se află undeva la mijloc?

Problemele puse în discuţie în privinţa relaţiei dintre cei doi se referă pe de o parte la cunoaşterea şi folosirea de către Pavel a informaţiilor referitoare la lucrarea şi învăţătura lui Isus, iar pe de altă parte la observaţia conform căreia ar exista anumite diferenţe între Pavel şi Isus în modul de proclamare a Evangheliei.

Aceste probleme se vor regăsi în majoritatea capitolelor cărţii (cap. 2-8), capitole dedicate examinării învăţăturilor lui Isus şi ale lui Pavel. Structura celor şase capitole are prin urmare două părţi mari în care vor fi analizate cele două întrebări: prima parte a fiecărui capitol va explora o temă particulară a învăţăturii lui Isus aşa cum este ea relatată în Evanghelii, după care va privi la învăţătura lui Pavel cu privire la acel subiect, comparându-le pe cele două. Partea a doua a capitolului va încerca mai apoi să analizeze evidenţele care ar putea demonstra că Pavel a avut cunoştinţă şi chiar a fost influenţat de învăţătura lui Isus. Temele abordate de Wenham

sunt: Împărăţia lui Dumnezeu, identitatea lui Isus, motivul morţii lui Isus, Isus şi comunitatea (Biserica), învăţăturile etice şi problema escatologiei.

În afară de capitolul 1 care este o introducere şi de capitolul 9 în care se face un rezumat a ceea ce s-a spus mai înainte, adunându-se întregul material pentru concluziile finale, Wenham mai abordează în capitolul 8 chestiunea vieţii, lucrării, morţii şi învierii lui Isus, ţinând seama de ceea ce Pavel cunoştea şi cum vedea el atât învăţăturile lui Isus, cât şi naraţiunea cu privire la El.

Aşa cum arată şi autorul, cartea este destinată atât cititorului simplu, cât şi specialistului în domeniu. Bineînţeles că o asemenea încercare va duce la câteva compromisuri, unele subiecte fiind tratate destul de superficial, în timp ce altele i se vor părea greoaie şi nerelevante cititorului obişnuit. Cartea nu este astfel o lucrare exhaustivă, ea căutând mai mult să stârnească interesul unei audienţe cât mai largi şi, eventual, să stimuleze la o cercetare academică ulterioară.

Teza principală pe care autorul încearcă să o demonstreze este aceea conform căreia lui Pavel i se potriveşte mult mai bine descrierea de "Urmaş al lui Isus" decât "Fondator al Creştinismului". Concluziile pe care Wenham le face vor reieşi atât pe parcursul argumentului său, cât şi la sfârşitul operei sale, lucrarea sa având astfel valoare ca un întreg, dar şi prin prisma părţilor individuale.

În **Cap. 2** (*Împărăţia lui Dumnezeu*), Wenham arată că există o similaritate clară între împărăţia vestită de Isus şi evanghelia lui Pavel: ambii proclamă zorii zilei salvării promisă de Dumnezeu, ambii cred că Acesta va interveni pentru a aduce dreptate, vindecare şi reconciliere lumii şi ambii cheamă oamenii să răspundă prin credinţă Veştii Bune. Pe de altă parte sunt semnalate câteva diferenţe de terminologie (de exemplu "împărăţie/dreptate) şi de accent.

Există de asemenea evidenţe semnificative că Pavel a fost influenţat de tradiţia legată de Isus. Pavel şi creştinii din biserici era familiari cu învăţăturile lui Isus despre curăţie/necurăţie sau despre puterea credinţei care mută munţii. Este posibil şi ca Pavel să fi fost influenţat de învăţătura lui Isus despre împărăţie, putând cunoaşte pilda semănătorului sau altele legate de agricultură.

Similaritatea dintre Pavel şi Isus se observă şi în problema *Identităţii lui Isus* (**Cap. 3**). Deşi imaginea lui Isus din Evanghelii, aceea a unui profet evreu din Galileea care anunţă împărăţia şi vorbeşte despre Sine ca Fiul Omului pare diferită de portretizarea făcută de Pavel ca fiind Hristosul înviat şi al doilea Adam, Cel prin care Dumnezeu răscumpără universul, Wenham

arată că aceste diferenţe pot fi exagerate, deoarece Isus nu s-a văzut pe Sine doar ca pe un simplu profet sau vindecător, ci mult mai mult, iar Pavel nu L-a prezentat nici el doar ca pe figură divină, ci şi ca o persoană care a trăit o viaţă umană. Diferenţele ar putea fi explicate în termenii contextelor diferite ale celor doi protagonişti, dincolo de ele, cristologia lui Pavel nefiind una inovatoare, ci având multe în comun cu înţelegerea de Sine a lui Isus.

Exemplele practice cu care Wenham demonstrează relaţia cristologiei lui Pavel cu tradiţia lui Isus sunt folosirea aramaismelor *Abba* şi *Maranata,* titlurile de *Fiu al Omului* şi *Fiu al lui Adam* şi expresia "Te laud, Tată…" (Luca 10:21-22), care dau suport ipotezei conform căreia Pavel ar fi fost influenţat de învăţăturile lui Isus-Fiul Omului.

În privinţa *morţii lui Hristos* **(Cap. 4)**, la prima vedere s-ar părea că Pavel merge mult mai departe în tratarea acestei probleme, având o teologie mult mai completă şi mai explicită decât Isus, care face doar unele aluzii. Situaţia aceasta este însă una normală, argumentează Wenham, având în vedere că lui Isus, care privea înainte la cruce, îi era aproape imposibil să le explice urmaşilor săi semnificaţia sa, în timp ce pentru Pavel era cel mai important eveniment trecut care trebuia explicat. Pavel aduce aici împreună modul în care el înţelege crucea ca şi mod de salvare a lui Dumnezeu cu ideea de a face pasul iniţial în salvare şi ucenicie prin botez.

Ultima cină este de asemenea un punct semnificativ al contactului teologic dintre Pavel şi Isus, fiind posibil ca Pavel să fi cunoscut unele învăţături ale lui Isus despre luarea crucii şi a paharului Său, învăţături care au putut contribui la dezvoltarea ideii de participare în moartea lui Hristos.

În **Cap. 5**, *Isus şi Comunitatea,* sunt evidenţiate unele diferenţe între Pavel şi Isus, datorate accentului misionar pus de Isus pe evrei (cu neamurile doar la orizont), în timp ce Pavel este preocupat mai ales de neamuri, evreii rămânând în plan secund. Aparenta contradicţie este însă o reflecţie a contextelor misionare diferite, argumentează Wenham, dincolo de ele existând o continuitate teologică considerabilă, cu un Isus având perspectiva unei împărăţii universale şi un Pavel care recunoaşte superioritatea evreilor. Similaritatea este prezentă mai ales în cazul templului: Isus, în contextul palestinian, dă o atenţie considerabilă Templului de la Ierusalim, în timp ce pentru Pavel, care lucrează printre neamuri, templul a fost efectiv înlocuit de biserică, ca şi casa spirituală a lui Dumnezeu. Expresiile folosite de Pavel precum "în Hristos" sau "trupul lui Hristos" nu reprezintă un limbaj absolut nou; chiar dacă Isus nu s-a văzut pe Sine ca fondator al

Bisericii aşa cum îl înţelegem noi astăzi ci, mai degrabă, ca adunând împreună poporul salvat al lui Dumnezeu.

Pavel era aşadar familiar cu tradiţiile discursurilor misionare ale lui Isus, arată Wenham, el cunoscând nu doar unele învăţături disparate, ci un corpus mai mare din discursurile lui Isus. Este posibil ca Pavel să fi avut cunoştinţă şi despre pasajele referitoare la Biserică din Matei, folosindu-se probabil de tradiţia despre Petru ca stâncă a Bisericii împotriva oponenţilor săi. De asemenea există posibilitatea ca el să fi fost familiar şi cu instrucţiunile referitoare la disciplina bisericii din Matei 18:15-20.

Cap. 6, *Trăind în dragoste*, abordează subiectul învăţăturilor etice, Wenham arătând că există foarte multe lucruri în comun în învăţăturile etice ale lui Isus şi cele ale lui Pavel. Ambii critică neprihănirea "iudeilor", vorbesc despre împlinirea legii şi despre o neprihănire superioară, ambii accentuează dragostea şi au o perspectivă socială radicală. În acelaşi timp Wenham remarcă şi câteva diferenţe de accent, cu un Pavel mai negativ cu privire la lege şi orientat mai mult către Duh şi poate mai puţin radical în problema eticii sociale. Diferenţele, argumentează Wenham, reflectă probabil contextele proprii fiecăruia, Pavel scriind după evenimentele crucii şi al Rusaliilor către un auditoriu format din biserici dintre neamuri aflate în context urban şi în plus, influenţat fiind de propria experienţă a convertirii.

Reiese destul de clar, prin urmare, că Pavel era familiar cu învăţăturile lui Isus despre căsătorie şi divorţ, cea despre "famen pentru împărăţia cerurilor" sau evenimentul vizitării de către Isus a Martei şi a Mariei. Tradiţiile despre Isus erau probabil discutate ăn biserici, predica de pe munte având numeroase posibile ecouri. Pavel cunoştea aceste informaţii care sau erau deja adunate sau circulau într-o formă oarecare.

Discutând despre *venirea viitoare Domnului* (**Cap. 7**), Wenham arată că atât Isus, cât şi Pavel au avut o conştienţă puternică despre ultimele zile care vor veni, ambii au văzut moartea şi învierea ca şi evenimente cheie în venirea împărăţiei viitoare, Isus privind înainte, iar Pavel înapoi, ambii au asociat venirea împărăţiei cu venirea viitoare a lui Isus şi ambii au evitat să specifice timpul când această împărăţie viitoare va veni. Diferenţele care se remarcă sunt din nou doar în privinţa accentelor.

Pavel identifică în mod specific unele din învăţăturile sale ca fiind "cuvintele Domnului", învăţătura sa fiind foarte apropiată, în diverse puncte, cu cea a lui Isus. Există numeroase paralele cu parabolele rostite de Isus şi între descrierile venirii viitoare făcute de cei doi. 2 Tes.2 este

paralel cu discursul escatologic al lui Isus, în timp ce 1Tes.2:15-16 are legătură clară cu învăţătura escatologică a lui Isus.

Trecând în revistă *Viaţa şi activitatea lui Isus* **(Cap. 8)**, Wenham consideră că Pavel ar fi putut fi familiar cu mult mai multe din informaţiile narate în evanghelii decât putem noi să realizăm. În mod sigur el cunoştea tradiţiile despre înviere şi cele despre minunile săvârşite de către Isus. De asemenea, este posibil ca el să fi avut cunoştinţă despre botezul lui Isus, despre stilul de lucrare şi viaţă şi eventual despre schimbarea la faţă. Se prea poate ca Pavel să fi ştiut unele naraţiuni despre copilăria lui Isus, ispitirea şi chiar înălţarea Sa.

Concluzia la care Wenham ajunge, în finalul cărţii sale este că, privind la relaţia dintre Isus şi Pavel, trebuie să remarcăm fără nici o rezervă contribuţia extraordinară pe care Pavel şi-a adus-o la dezvoltarea gândirii creştine şi a vieţii bisericii. Însă, sugestia că el ar fi fondatorul creştinismului probabil că l-ar fi îngrozit şi pe Pavel. Pentru el, fântâna teologiei lui a fost Isus, Cel care l-a întâlnit pe drumul Damascului şi în acelaşi timp Isus al tradiţiei creştine. Pavel s-a văzut pe sine doar ca un sclav al lui Hristos şi în nici un caz ca şi creator al creştinismului.

Încercând o scurtă critică a cărţii, trebuie să remarcăm că, deşi din titlul cărţii, Wenham reiese impresia că Wenham porneşte de pe o poziţie absolut neutră şi obiectivă, încercând în primul rând să-şi dea lui însuşi un răspuns la întrebarea pe care a pus-o, din introducerea cărţii aflăm că premisa de care el pleacă este cunoscută, iar ăn ceea ce va urma, el va ăncerca să demonstreze această ipoteză: Pavel nu este fondatorul creştinismului, ci doar un urmaş al lui Isus.

Prin urmare, ceea ce Wenham face este o trecere în revistă a domeniilor pe care Pavel şi Isus le tratează, reuşind să dovedească o anumită continuitate şi legătură între învăţăturile lor. Spunem "anumită" continuitate şi legătură deoarece concluziile lui Wenham sunt în marea majoritate bazate pe diferite ipoteze posibile, în timp ce explicaţia obişnuită pe care el o dă diferenţelor găsite în învăţăturile lui Isus şi ale lui Pavel este că aceste diferenţe sunt datorate doar contextului diferit în care au fost spuse.

Dincolo de acestea, lucrarea lui Wenham rămâne una de referinţă, autorul reuşind să ofere o imagine remarcabilă a unei relaţii dintre doi oameni care nu s-au întâlnit totuşi niciodată în condiţii normale, şi care poate tocmai prin această caracteristică reuşeşte să treacă dincolo de contextul pământesc şi temporal în care a s-a desfăşurat şi să ne fascineze şi astăzi.